

Nauka Crkve u enciklici nije dogma, ali je ipak istina koja neće popustiti. Neki kažu da je papa rekao liječnicima teolozima da proučavaju, pa zaključuju da bi oni proučavanjem mogli doći do toga kako one četiri stavke papine nisu istinite (ispravne). Ali o ovima nema proučavanja, nego o prirodnom procesu ovulacije.

Dr Kuničić je majstorski napisao ovu knjigu i pokazao valjda vrhunac svoje stručnosti u moralnoj filozofiji, učinio je veliku uslugu svećenicima, koji mogu imati siguran priručnik na ovome hrapavom putu, priručnik koji će koristiti i njihovoj naobrazbi i praktično poslužiti na korist duša.

Karlo Nola

*FERDINAND KLOSTERMANN, Teze o laicima*, Zagreb 1967, izd. »Novi vidici« br. 1, prevedeno s njemačkog. Sadrži raspravu o laiku u svijetu i o njegovu apostolatu posljuje II vatikanskog koncila.

U prvoj tezi, na str. 10, razjašnjuje se pojam »laik«. Doista i laici sudjeluju u Kristovoj svećeničkoj službi, snagom krštenja, ali to se sudionništvo u biti razlikuje od hijerarhijskog svećeništva (E br. 10; 17). Brojne krive teorije u prošlosti, a i današnjosti (Denz 3850—3854), potiču nas da tu razliku držimo na pameti i naglasimo.

Kršćanski prapoziv, ostvaren na krštenju, stvara neku jednakost među svim članovima Crkve (str. 12). Ta se jednakost može narušiti ne samo nepravilnim odnosom klera prema laicima nego i nepravilnim odnosima laika prema kleru. Klerici se mogu uvijek pozvati na svoj *poseban* i uzvišen poziv (E br. 37). Prirodnost ili natprirodnost poziva ne mjeri se jedino prema krštenju, ona se određuje i prema cilju ili sakralnoj službi, kojom se svećenici bitno izdižu iznad laika. Laici su, naime, pozvani da kršćanskim osjećajem slušaju svoje pastire (E br. 37). Istina, lako je karikirati pretjeranost ili anomalije od strane klera prema laicima, ali moglo bi se karikirati i odnos laika prema kleru. Karikiranje ne

osvjetljuje istinu. Ono nije znanstvena metoda.

Pisac govori i o vlastitoj zakonitosti i autonomiji zemaljskih stvari (str. 20). I ovi nas reci, kao i drugi u ovoj brošuri, nekako asocijacijskom logikom upućuju na BS, 1967, br. 3—4, str. 425—432. Važno je tu istinitu tvrdnju pravilno uskladiti s istinom o pseudoautonomiji (E br. 38). Samo pretjerano shvaćena autonomija zemaljskih stvari stvara problem (EM br. 36). O tome bismo očekivali rasplet u trećoj tezi (str. 24), ali ta ne izgleda potpuna. Ako se Crkva sastaje s istim ljudima, na istim sektorima koji su s gledišta ovozemaljskih stvari autonomni, kako da ne dođe do »trenja»? Potrebna je distinkcija. Problem i spojnu ideju iznio je Lav XII u *Immortale Dei* (1. IX 1885). Na nj se pisac poziva na str. 28. Treba priznati da je Lav XIII preciznije stvar iznio.

Pitanje kontracepcije vrlo je konkretno pitanje bračnog i obiteljskog života. Smije li se Crkva, prema piščevoj tvrdnji na str. 28, u to pitanje upletati? Dakako, govorimo s vjerskog i moralnog gledišta. To joj se ne može osporiti. Razumije se, Crkva ne nameće pojedinih bračnih drugovima posve konkretno, tehničko rješenje nijednog obiteljskog pitanja, to ostavlja odgovornom roditeljstvu, ali načelne i obavezne smjernice za konkretna pitanja ima pravo i dužnost upućivati svim bračnim drugovima.

I u ovoj se brošuri iznosi pitanje odnosa Crkve prema političkim i drugim vrstama pluralizma današnjeg društva. U tom pluralističkom društvu važno je naglasiti da kršćani nastupaju i kao građani i kao pripadnici Crkve (EM br. 76). Ta se područja ne moraju i ne mogu uvijek poklapati. S time u vezi treba razlikovati praktični pluralizam od idejnog pluralizma (D str. 963—964). Ne može postojati nada u plodan pluralizam ako politička ili filozofska stranka ne poštuje religioznu usmjerenost života prema konačnom cilju ili slobodu i dostojanstvo čovjeka (Pavao VI u *Pop. progressio*, br. 39).

Moglo bi se primijetiti da se na str. 30 vivisekira što je jedinstveno i živo. Mjesto pretjerane izolacije,

treba tražiti spojne ideje i vrednote. Djelo spasenja treba primijeniti i u politici (M br. 12). Crkva služi istim ljudima kojima služi i državna vlast, i zbog toga je potrebno međusobno razumijevanje Crkve i države (Denz 3168). Sektori su razni, ali i na istom sektoru Crkva želi nastupati sa svog gledišta (Al br. 31; EM br. 40). Može se reći da Crkva želi biti svjetlo svijeta i sol zemlje i u političkoj sferi (M br. 36).

U vezi s primjerom na str. 31, tj. da Crkva ne može reći konkretno da li bračni drugovi mogu preuzeti na sebe odgovornost za još jedno dijete ili ne, kao da pisac želi dati verifikaciju tvrdnje iz str. 28. Istina je, to Crkva nije nikada ni učinila (a pretjeranosti pojedinaca ne padaju na Crkvu kao takvu). Važnije bi bilo znati da li pisac dopušta da Crkva ima pravo i dužnost reći da se niti jednog djeteta roditelji ne smiju lišiti na način koji oduzara od etičko-moralnih smjernica kršćanskog morala kako ga tumači Crkva.

Danas se mnogo govori o dijalogu, a ovaj počesto prelazi u dijalozizam ili konciliarizam, tj. besplodno i nerealno diskutiranje. Crkva neće biti niti za dijalogizam niti konciliarizam. Ona radije očekuje djelatnosti. I vrlo dobro zna da postoji limes na koji će ona i danas postaviti natpis: *non licet* (Mk 6, 18). U vrlo konkretnim pitanjima načelnog, ne čisto tehničkog karaktera Krist je više puta prekinuo dijalog (Mt 21, 17; 19, 12; Iv 8, 7; 7, 68). Apostol ljubavi napisao je da ukoliko tko prima u kuću ili pozdravlja na putu krive učitelje, postaje sudionikom njihovih djela (2 Iv 11).

Nije li nekako bojažljivo naglašena teza na str. 36? Na bazi krštenja ustanovljuje se proces međuovisnosti i međuzročnosti između krštenika. Tako je apostolat dobro primjera naglašavan od sv. Pavla (1 Pet 2, 12; Hebr 13, 7; 1 Tim 4, 12). A to naglašuju i drugi apostoli, npr. Jak 3, 13; 1 Pet 1, 15—25, itd. Danas se pogđejdje opaža u isto vrijeme i zdrava tendencija unutarnje povezanosti vjernika i odobravanje nekoj centrifugalnoj

tendenciji laika u smislu neke pretjerano naglašene emancipacije.

Nauka iznesena u tezama na str. 39 ne povezuje se s naučavanjem Ivana XXIII u MetM (IV dio) niti s PinT (V dio), a ipak je u tim tekstovima ista nauka izražena jašnje i konkretnije negoli u pišćevim recima.

Samo istinski i integralni vjernik ima pravo da se njegov rad upiše u popis spasiteljskih djelatnosti (str. 41). A takav vjernik razlikuje što radi kao vjernik a što kao građanin (EM br. 76). Takav vjernik zna da njemu kao vjerniku nije svaki rad koristan, i da svaki rad ne izgrađuje (1 Kor 10, 23). Tako ćemo reći da na vjernike kao takve ne spada vodstvo u krvavim obračunima (Denz 3776), ali na njih spada širiti ljubav i mir.

I opet bi netko mogao posve izjednačiti svećeništvo vjernika s onim hijerarhijskim (bitnu razliku naglašuje E br. 10). Pita se: zašto nigdje ta istina nije naglašena? Jer brošura ima drugi cilj. Međutim, uzevši u obzir različite okolnosti u kojima pisac piše, tu razliku treba naglašavati. Samo svećenik prikazuje žrtvu u osobi Kristovoj i u ime naroda (ist. mj.); na svećenika spada da izgrađuje Tijelo Kristovo prinošenjem žrtve (E br. 17); hijerarhijsko svećeništvo upravlja onim zajedničkim svećeništvom i oblikuje ga (E br. 10). Ta se dva svećeništva *bitno razlikuju* (E br. 10).

U kojem smislu ovozemalske djelatnosti primaju kršćansko obilježje (str. 43)? Treba uvijek dobro razlikovati ono što je po svom objektu sakralno od onoga što to nije. Poslije iskonskog grijeha sve treba resakralizirati. Ne kreću se istim smjerom posljedice iskonskog grijeha i posljedice otkupljenja. Iskonski grijeh je bacio na gce svu ljudsku narav, uveo nesklad između prirode i čovjeka. Samim pripadništvom ljudskoj naravi svaki pojedinac postaje podanikom toga grijeha. Drukčije treba reći o plodovima otkupljenja. Pojedinac se mora učlaniti u Kristovu Crkvu, krstiti se, da postane sposoban primiti plodove otkupljenja (redovitim putem). Odrasli pak čovjek mora svu svoju djelatnost

finalizirati nadnaravnim motivima, jer bez te finalizacije i pozitivnog kršćanskog osmišljenja, sve slijedi zakon pāda, iskonskog grijeha.

Istina, pisac piše da postoji neka vrsta apostolske djelatnosti laika »bez ikakvog zahvata crkvene hijerarhije« (str. 47), ali tu tvrdnju treba dovesti u sklad s tvrdnjom na str. 44, da u svakom radu laika moraju biti prisutni principi, duhovna pomoć hijerarhije. Problem je upravo u tome da se ne naglašuje autonomija osoba ili djelatnosti tako da se potpuno odijele od hijerarhije, niti da se naglašuje identičnost tako da hijerarhija postane suvišnom.

Rekao bih da pisca treba shvatiti u situaciji u kojoj živi i djeluje. Ne može sakriti svoje preokupacije koje mu nameće ambijent. To je blizina s protestantima. Iz daljine, ili u našim okolnostima, važno je naglašavati istinu da je svećenstvo vjernika *bitno* različito od onog hijerarhijskoga (E br. 10) i da treba lučiti što vjernici čine kao vjernici od onoga što čine kao laici-građani (EM br. 76). Konačno, istina o potrebi resakralizacije i nadnaravnog finaliziranja osniva se na nauci o posljedicama iskonskog grijeha. Didaktička teologija Barthova davno je zabacila teoriju protestantskog liberalizma.

J. K.

*VLAINIĆ - BUTORAC, Prirodno reguliranje poroda, Zagreb 1968, str. 92. Izdalo Hrvatsko književno društvo. sv. Cirila i Metoda.*

To je praktični priručnik za primjenu Ogino-Knausove i toplinske metode povremenog uzdržavanja u svrhu reguliranja poroda na prirodan način. Idejnoj se strani manje polaže pažnje; ova je usredotočena na tumačenje i opravdanje *tablica* u vezi s tim pitanjem.

Na str. 6. piše da kod nas nema knjige koja bi obrađivala specijalno ova pitanja, na str. 13. spominje se djelo V. Jelačića, a još prije njega objavljeno je djelo B. Vlatkovića: *Prirodno regulisanje začeca*, Beograd 1939.

Kao teologa zanima me druga strana ovog pitanja. U prvom re-

du, kao moralist ističem da na svećenika i ispovjednika ne spada da kao takvi daju savjete ili upute s gledišta medicine ili higijene. Tako je davno upozorio Sv. oficij, 16. V 1943. Istu stvar je ponovio Pio XII, jer tehnička strana pitanja spada na stručnjake i za to određene osobe.

Za primjenu ove metode u praksi potrebni su i razlozi ili opravdanja, jer se radi o činu s dvostrukim učinkom, a primjena toga načela traži uvijek dovoljan razlog. O tome sam pisao u BS, 1965, str. 85—86. Svećenik od ovog promatranja ne smije nikada apstrahirati.

Još jedan razlog svećenikova opreza jest pitanje sigurnosti te metode. Na str. 6. knjige piše da je metoda sigurna ako se pravilno primijeni. Da li je pak primjena tako teška te se može reći da ta teškoća pravilne primjene stvara kao generalno načelo da metoda *de facto* predstavlja nesigurnu smjernicu? Na to neka odgovaraju liječnici.

Jedan od njih piše da skepticizam postoji. Taj se skepticizam ne osniva samo na teškoći pravilnog računanja nego i na činjenici da i jaka emocija može biti uzrokom krivog računanja. Uostalom, taj liječnik piše da će samom činjenicom što se nalazimo na području života, a ovaj izmiče matematičkoj kontroli, postojati neko nepovjerenje u tu metodu (Protois-Gerard, *Les grands secrets de l'amour*, Paris 1958, str. 175). — Jedan drugi piše u *Corriere della sera* 25. VII 1966. (Enrico Altavilla, na str. 3) da je dokazana znanstvena netemeljitost ove metode, radi nesigurnosti ovulacije. Nadodajte, veli on, da spermatozoi mogu nadživjeti i sedmicu dana, pa ćete shvatiti — što se šaljivo kaže — da se najviše djece rađa u dvoranama gdje se primjenjuje Ogino-Knausova metoda, iako se tu strogo opslužuju uputstva. — Uostalom, i drugi liječnici vele da je izračunavanje po tablicama problematičko, iako smatraju da se sa sigurnošću može utvrditi da fiziološki sterilitet traje nekoliko dana prije menstruacije, za vrijeme menstruacije i nakon menstruacije, ali točan broj dana ne određuju (*Medicinski leksikon*,